

Мъртвият Балчик

Настоящото заглавие не е плод на творческа приумица. Такава е лаконичната преценка на Дора Габе за един от най-древните български градове - Балчик, няколко месеца след разрушителното неприятелско нападение.

На 13.12.1916 г. отряд руски кораби в състав: крайцерът "Память Меркурия" и два контрраминоносца тип "Быстрый" подлагат града на жестока бомбардировка в продължение на повече на час.

Бреговата батарея, която защитава града и военноморската авиация дават отговор на противника. Крайцерът "Память Меркурия" е улучен от 4-5 снаряда и 3 авиационни бомби, след което руските кораби се оттеглят.

флота до началника на подвижната отбрана. Същото е отбелязано в дневника за военните действия на Варненския укрепен пункт, както и в конспекта за изложение бойните действия на черноморския флот от 10-23 септември 1915 г. до 1 януари 1919 г. Според о.з. генерал Александър Марков, Балчик е силно разрушен от бомбардировката. Тези категорични констатации не будят никакво съмнение, като се има предвид мощта на нанесения артилерийски удар. Само за една минута артилерията от главния и средния калибър на крайцера изстрелва по града залпове с общо тегло 2 т. 722 кг. Повреме на нападението, руските кораби стрелят почти непрекъснато по Балчик.

ално дружество. Ликвидирано е производството на брашно, което води до сериозни затруднения в храноснабдяването на Трета армия. Така се стига до парадокса добруджанското жито да се пренася за смилане във Варна и Девня и отново да се връща в Добруджа. Като продоволствен пункт, Балчик разполага, както с производствена, така и със складова база. Всички складове за жито, позволяващи концентрирането на големи количества зърно са построени в непосредствена близост до морския бряг. Месторазположението им не представлява тайна за никого и е добре известно на неприятелското командване. Следва да се посочи, че само една година по-рано руският

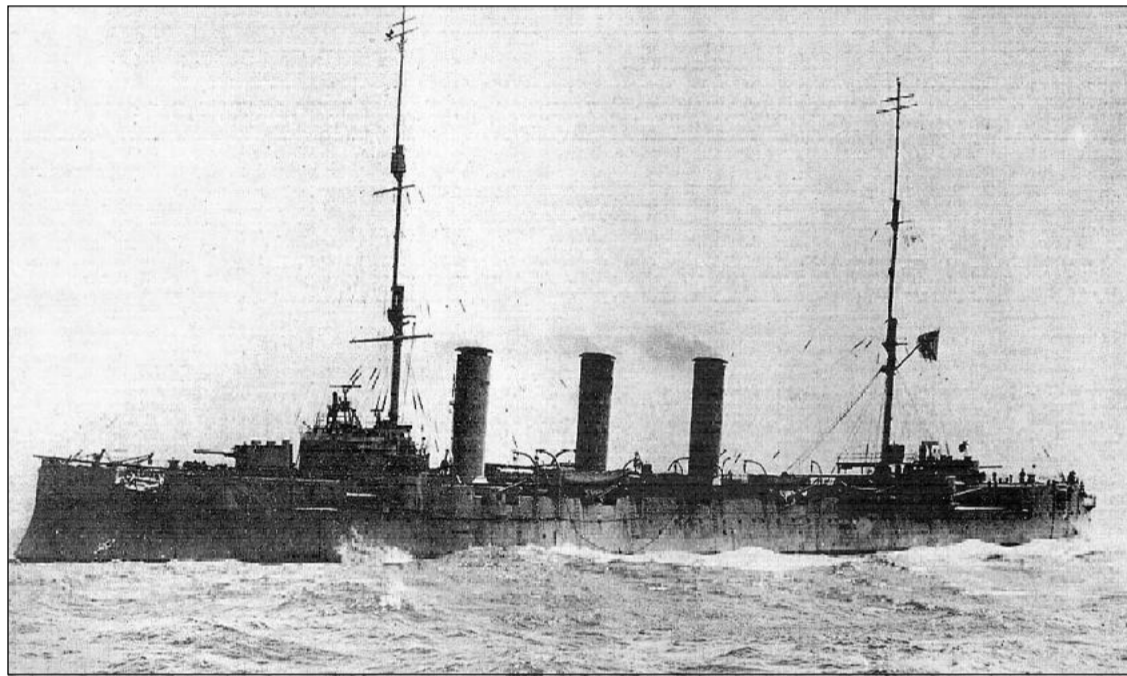
постигане на морално-психологически ефект. Затова е избран един малък незащитен град. Разполагането на бреговата батарея е "неприятен сюрприз" за противника. Разрушаването на Балчик цели да героизира и спласи крайбрежното население.

Ако употребим общоприетите в такъв случай квалификации - това е един варварски акт, който с всички произтичащи от него последици, в битов и стопански план, е жестока репресивна мярка спрямо местните жители. Ето какво съобщава по този повод един варненски ежедневник: "Завчера, 13 т.м., преди обед приморският ни градец Балчик се удостои с вниманието на русите от море. И не само

тна и мрачна гледка. Местните жители не са в състояние да изживеят ужасния шок, причинен от бомбардировката. Страхът продължава да ги сковава. Особено вълнуващ е разказът на Дора Габе: "... Вечер. На един фенер. Из улиците няма ... жива душа. Слаба бледнина от хоризонта показва пътя. Висока порта, а над портата - къща ... Ето ни горе, в стаи, които не гледат към морето. Само в тях се пали свещ и само в тях се живее вечер в Балчик. Разправяха ни, как неотдавна ги изненадало морето, как сабявали като стадо към гробищата, зад баира - сипели се гранати връз града, сякаш самото море изригвало. Писък на малки деца, премръзнали ръчици, полумъртви от ужас майки, бащи, безпомощни пред своята разпиляна сред опасности челяд. Когато настане вечер, от черната паст на морето сякаш гледаг тайнствени топовни гърла. То ги дебне. То е техният черен враг, техният изневерил приятел, - и те се крият от него, боят се от него. Още е в кошмарен сън Балчик ...". Картината, описана от поетесата, е наистина потресаваща: "... И тия амфитеатрално построени една над друга къщи, сякаш, са разкопки... Сега тия разкопки приличат на гробище - толкова

Героят при морския бой в Балчик - капитан Георги РАДКОВ

Крайцер I ранг „Память Меркурия“

Резултатите за Балчик са твърде печални. Убити са четирима жители - дете, жена и двама мъже. Материалните загуби са твърде сериозни. В това отношение военните донесения са лаконични и единодушни. Конкретни потвърждения намираме в съществуващия изворов материал. Ако информацията за други факти или събития е противоречива, то в случая тя е напълно идентична. В телефонograma, изпратена от коменданта на града, капитан-лейтенант Попов, в дения на руското нападение се посочва, че причинените повреди са доста значителни. За големи разрушения в град Балчик е споменато в съобщение на началника на

Според официалната версия на съветските историци, представена във "Флот и Первой мировой войне" - т.1, на 13.XII крайцерът "Память Меркурия" обстрелва пристанище Балчик, откъдето българските войски се снабдяват с брашно и разрушава всички пристанищни съоръжения и плавателни средства. От гледна точка на военната целесъобразност, унищожаването на снабдителните продоволствени бази на противника, е напълно логично и обосновано. Това е постигнато в голяма степен с първата бомбардировка на града, на 7.IX.1916 г., когато е унищожена мелницата на Анонимното индустри-

консул посещава града, за да събира разузнавателна информация. Но не складовете са мишенни на противниковата корабна артилерия. Що се отнася до пристанищните съоръжения, тяхното повторно разрушаване и унищожаване обосновава нанасянето на артилерийския удар, с оглед блокиране на корабоплаването. Тежестта на този удар обаче е стоварена не толкова върху тях, след като брони дни по-късно започва усиленото транспортиране на зърнени храни.

Главната задача на противника е друга. Тя е недвусмислено формулирана в телефонogramата на капитан-лейтенант Попов от 13.XII: "Цел на бомбардировката беградът и батареята". В случая факторът военна целесъобразност е невалиден, поради изтъкнатото по-горе. Нападението на отряда руски кораби преследва демонстрация на сила, за

едно просто внимание, но и храброст проявиха от руския флот, храброст, нечувана до сега: огънят си от флотската артилерия те бяха насочили срещу обитателите на градеца - жени и деца и срещу техните жилища. Ние не можем да разберем каква цел гонят русите със своите снаряди? ... освен да се покаже на жените и децата в неукрепени градец влашка храброст. Види се, че русите се заприказваха от власите, та са пожелали да споделят влашката слава. Права е народната поговорка: "С каквато дружка се събереш, такава хурка прелдеш". Впрочем забравяме, че завчера бе денят на Св. Андрей Първозванни, и че русите имат Андреевска лента за храброст, та тъкмо според Християнското учение да се заяви храброст над слабите жени и дечица".

къщи са разрушени, прозорци изпочупени, голямата мелница изгорена. Мъртвият Балчик! ..."

Морските бомбардировки на Балчик през Първата световна война са едно от най-печалните събития в неговата нова история. Жителите на града преживяват истински кошмар. Пред настъпващата зима, превзможвайки всички лишения, наложени от войната, те трябва да се справят с последиците от опустошителните неприятелски нападения. Бомбардировките пре-

късват икономическия възход на Балчик. Те слагат дълбок негативен отпечатък върху по-нататъшното му стопанско развитие. Градът е разрушен. Унищожено е единственото му крупно индустриално предприятие - мелницата на Анонимното индустриално дружество, представляващо важно звено в националната стопанска мрежа. Ролята на Балчик като голямо търговско средище и житен пазар на Южна Добруджа запада за десетилетия.

Дарин КАНАВРОВ

Изглед от Балчик в началото на XX век. Архив - арх. Велин Нейчев

Издание „Балкански папагал“ – 1916 г. – „Целокупна България - 1915-1916 г.“; худ. Сава ЗЛЪЧКИН

